

ಶಿರಹಟ್ಟಿ ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ಕನಸಿನ ಮಂಡಳಿ

ಅನಂತಕುಮಾರ¹ & ನಾಗೇಶ್ ವಿ. ಬೆಟ್ಟಕೋಟೆ²

¹ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲಾ ವಿಭಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.

²ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲಾ ವಿಭಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.

Received: 20-06-2023 ; Accepted: 01-08-2023 ; Published: 09-05-2024

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11162432>

ABSTRACT:

ರಂಗಭೂಮಿಯು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ವಿಶೇಷವಾದ ಗುಣ-ಹೊಂದಿರುವ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ. ನಾಟಕಗಳು ಇಂದು ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿವು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತಿ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಮೆರೆದ ರಂಗಭೂಮಿಯ ರಂಗ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವುದು, ಅನೇಕ ರಂಗ ಕಲಾವಿದರ, ರಂಗ ಸಂಶೋಧಕರ, ರಂಗಕರ್ಮಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರು ಎಲೆ ಮರಿ ಕಾಯಿಯ ಹಾಗೆ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಂಗಭೂಮಿನೇ ನನ್ನ ಉಸಿರು ಅಂತ ಬದುಕುತ್ತಾ ಇರೋರು ಸಾಕಷ್ಟು ಜನ ರಂಗಭೂಮಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೇ ಸವಿಸಿದಂತವರು ಇದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಷ್ಟೋ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು, ಕನ್ನಡ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಷ್ಟೋ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಗಳು, ರಂಗಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಷ್ಟೋ ಹವ್ಯಾಸಿ ತಂಡಗಳು ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಲೆಯ ಮೂಲಕ ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಈ ಲೇಖನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಈ (ಹೈಕ) ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕವು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿರುವುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದೇ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ, ಉರ್ದು, ಮರಾಠಿಯ ಹೇರಿಕೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ನಂಜುಂಡಪ್ಪನವರ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದು ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅತಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಉಳಿದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಅದರದೇ ಆದ ಭವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಈ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದರದ್ದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪರಂಪರೆ ಅಗಾಧವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜ ಕೀಯವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿರಬಹುದು

ಆದರೆ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತಿ ಕೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈ ಲೇಖನವು ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ಮೊದಲ ವೃತ್ತಿ ಕಂಪನಿಯಾದ ಶಿರಹಟ್ಟಿ ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಸಾದಿತ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಸಾದಿತ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿಯು 1903 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ರಂಗ ಮೋಹಕದಿಂದ ಹಲವಾರು ರಂಗನಟರ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇದರ ಇತಿಹಾಸ ಬಹಳ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊದಲ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿ ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. ಶಿರಹಟ್ಟಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿ ಪ್ರತಿಬೆಗಳನ್ನು ರಂಗಾಸಕ್ತಿಯವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ರಂಗಮುಖ್ಯನ ರಂಗಶಿಸ್ತು ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ತರಬೇತಿ ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಂಪನಿಗೆ ಸೆರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಂಗ ಕಲಾವಿದರನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ರಾಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಲೇಬೇಕು. ಶಿರಹಟ್ಟಿ ವೆಂಕೋಬರಾವ್ ಅವರು ಸ್ವತಃ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ನಟರಾಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅದ್ಭುತ ನಟನೆಯೊಂದಿಗೆ ವಾಮನರಾವ್ ಅವರ ಸಂಗೀತ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೀರಿಸಿದರು. ಉತ್ತಮ ಕಲಾವಿದರ ತಂಡವೇ ಅವರ ಆಸ್ತಿ. ಶಿರಹಟ್ಟಿಯವರು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ನಾರದನ ಪಾತ್ರ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಪುರಿಯ ಹಾಸ್ಯ, ಅಸುಂಡಿಯವರ ಅಂತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸಂಗೀತ ವಿಸ್ಮಯ ಮತ್ತು ಹೊಂಬಳ ವಾಸುದೇವರಾಯರ ಆಲಾಪ್ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಉತ್ಸಾಹದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು, ಪರಿಕರಗಳನ್ನು, ರಂಗ ಸಜ್ಜಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇವರ ಕಂಪನಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನೆರೆರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಂಗ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನದವರು ಈ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ಒಂದು ಊರಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ನೀಡುವ ಅವರ ಸಾಹಸ ಕಂಪನಿಯ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯ ಕುರಿತು ಈ ಲೇಖನವು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಂಪನಿಗಳಾದ ಗುಬ್ಬಿ ಕಂಪನಿ, ಕೊಣ್ಣೂರು ಕಂಪನಿಗಳು, ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ಕಂಪನಿಯೇ ಜನಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಂಪನಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವರ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳು ರಂಗಪರಿಕರಗಳು, ವೇಷಭೂಷಣಗಳು, ಯಾವ ವೃತ್ತಿ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಅಭಿವ್ಯಚಿಯಂತೆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಜನರನ್ನು ರಂಜಿಸಿ ಜನಪ್ರೀಯವಾದ ಕಂಪನಿಯೆಂದು ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಕೊಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಕಂಪನಿಯಾಗಿದೆ. ವೆಂಕೋಬರಾಯರು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅಂದರೆ 1938 ರಲ್ಲಿ

ನಿಧನರಾದರು. ಅವರು ದೈವಾದೀನರಾದ ಬಳಿಕ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ವಾರಸುದಾರರಿಲ್ಲದೆ ಅನಾಥವಾಗಿ ಅಂತ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮಾಹಿತಿ, ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಹಾಗೂ ಅಂತರ್ಜಾಲದ ಮುಖಾಂತರ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

KEYWORDS:

ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ, ರಂಗಭೂಮಿ, ವೆಂಕೋಬರಾಯರ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪ್ರಸಾದಿತ, ವೃತ್ತಿರಂಗಭೂಮಿ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ:

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದೇ ಹೆಸರಾದಂತಹ ಇಂದಿನ ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕವು ನಿಜಾಮರ ಆಡಳಿತದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಭಾಷೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಬೋನಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಇಲಿಯಂತೆ ವಿಲವಿಲನೆ ಒದ್ದಾಡಿ ಸೊರಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕರೂ ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಜನ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೋ ಹೋರಾಟಗಳಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ್ ವಲ್ಲಭಾಯಿಯವರ ಫಲದಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 17, 1948 ರಂದು ವಿಮೋಚನಗೊಂಡಿತು. ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಯ ಮಡಿಲಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಬೀದರ್, ಕಲಬುರ್ಗಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳವನ್ನು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಂಘ, ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಯಚೂರಿನಿಂದ ಕೊಪ್ಪಳವನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿಸಿ ಕುಷ್ಟಗಿ, ಗಂಗಾವತಿ, ಯಲಬುರ್ಗಾ, ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಕೊಪ್ಪಳ.

ಈ (ಹೈ.ಕ) ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕವು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿರುವುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದೇ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ, ಉರ್ದು, ಮರಾಠಿಯ ಹೇರಿಕೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ನಂಜುಂಡಪ್ಪನವರ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದು ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅತಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಉಳಿದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಅದರದೇ ಆದ ಭವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಈ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದರದ್ದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪರಂಪರೆ ಅಗಾಧವಾಗಿರುವುದು

ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿರಬಹುದು ಆದರೆ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಹಲವಾರು ಸಂಶೋಧಕರ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ನಮ್ಮ ನೆಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಣಬಡಿಸುವ ಕೆಲಸವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ವೃತ್ತಿರಂಗಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಜನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ರಂಗ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಆ ವೈಶಿಷ್ಟತೆಯು ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ವಿಷಾದಕರ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹಲವಾರು ಕಂಪನಿಗಳು, ನಾಟಕಕಾರರು, ನಟರು, ನಿರ್ದೇಶಕರು, ರಂಗ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಅಳಿವಿನಂಚಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದು ರಂಗಾಸಕ್ತಿಗೆ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾಗಿದೆ.

ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಮೆರೆದ ರಂಗಭೂಮಿಯ ರಂಗ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಅನೇಕ ರಂಗ ಕಲಾವಿದರ, ರಂಗ ಸಂಶೋಧಕರ, ರಂಗಕರ್ಮಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಷ್ಟೋ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು, ಕನ್ನಡ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಷ್ಟೋ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಗಳು, ರಂಗಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಎಷ್ಟೋ ಹವ್ಯಾಸಿ ತಂಡಗಳು ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಲೆಯ ಮೂಲಕ ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ನಮ್ಮ ರಂಗ ಇತಿಹಾಸದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಕೂಡ ವೃತ್ತಿ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಂಗ ಕಂಪನಿಗಳ ಉದಯಕ್ಕೆ ಪಾರ್ಸಿ ಮರಾಠಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾರ್ಸಿ ಮರಾಠಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ವೃತ್ತಿರಂಗಭೂಮಿಯ ಸುರ್ವಣ ಯುಗವೆಂದೇ ಕರೆಯುವ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಅದೆಷ್ಟೋ. ಮರಾಠಿ ಪಾರ್ಸಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವೃತ್ತಿ ಕಂಪನಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಹಾಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಮೊದಲ ಕಂಪನಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಂತಕವಿಗಳ

“ಗದಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣ ಕೃತಪುರ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿ” ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡವು. ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ತಡವಾಗಿಯಾದರೂ ಮೊದಲ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡದ್ದು “ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಸಾದಿತ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿ”¹

ಶಿರಹಟ್ಟಿ ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ಕನಸಿನ ಮಂಡಳಿ:

ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಸಾದಿತ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿಯು 1903 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ರಂಗ ಮೋಹಕದಿಂದ ಹಲವಾರು ರಂಗನಟರ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇದರ ಇತಿಹಾಸ ಬಹಳ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊದಲ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿ ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ.

ಇದರ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಿಭೂತರಾದ ಶಿರಹಟ್ಟಿವೆಂಕೋಬರಾಯರು ಇವರು ಜನಿಸಿದ್ದು 1885 ರಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಹನುಮಂತರಾವ್ ವಕೀಲರು, ತಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಕೃಷ್ಣವೇಣಿ ಊರು ಕೊಪ್ಪಳದ ಹೂಲಗೇರಿ ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಾಡುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏನೆಂದರೆ ಅವರ ಊರು ಹೂಲಗೇರಿ ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಅಂತ ಯಾಕೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವೆಂಕೋಬರಾಯರಿಗೆ ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯೊಂದಿದೆ. ಇವರ ತಾಯಿ ಶಿರಹಟ್ಟಿಯ ಬಾಳಾಜಿ ನಾಯಕ ನರಗುಂದೆಯವರ ಮಗಳು ಅಂದರೆ ತಾಯಿಯ ತವರೂರು ಶಿರಹಟ್ಟಿ. ವೆಂಕೋಬರಾಯರು 8 ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನಿರುವಾಗಲೇ ತಂದೆ ಹನುಮಂತರಾವ್ ವಕೀಲರು ತೀರಿಕೊಂಡ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ತವರು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದರು.² ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ಶಿರಹಟ್ಟಿ ವೆಂಕೋಬರಾಯರೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು. ಇವರ ತಂದೆಯ ಊರಾದ ಹೂಲಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಇವರ ಮನೆತನ ಇದೆ.

ಇವರ ಸಂಬಂಧಿಕರಾದ ಅಂಬಾದಾಸ ಹೂಲಗೇರಿ, ತಮ್ಮಯ್ಯ ಹೂಲಗೇರಿ, ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರು ಇರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಕೊಪ್ಪಳದ ಮೊದಲ ವೃತ್ತಿ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕೋಬರಾಯರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಶಾಲಾ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದರು ಅದರ ಅತೀವ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಕಾಲಿಡಲು ಪ್ರೇರಣೆಯಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಪಾರ್ಸಿ ಕಂಪನಿ ಮರಾಠಿ ಕಂಪನಿಗಳ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ಒಳಗಿನ ಕನ್ನಡದ ಕಿಚ್ಚು

ಸ್ವಾಭಿಮಾನವಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕೆಂಬ ಮಹದಾಸೆ ಚಿಗುರತೊಡಗಿತು. ಅವರ ಕನಸಿನಂತೆ 1903ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಸಾದಿತ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು ಆಗ ಅವರ ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು 17ಅಥವಾ 18 ಇರಬಹುದು. ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲಸಗಿ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿ, ಶಾಂತಕವಿಗಳ ಕಂಪನಿ, ಕೊಣ್ಣೂರ ಕಾಡ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿ ಹುಟ್ಟಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಛಾಪನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ್ದವು. 1901ರಲ್ಲಿ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಕಣಬರಗಿ ಮಠ ಅವರ ಕಂಪನಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು ಎಂದು ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ವೆಂಕೋಬರಾಯ ಕಂಪನಿ 1903ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿದೆಯಾದರೂ ಕಂಪನಿಗಳ ದಾಕಲಾತಿಯಲ್ಲಿ 1898ರಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಕೆಲವಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ಹಂಗೆ ನೊಡಿದರೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಂಪನಿ 3ನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಅವದಿಯಲ್ಲಿ ವರದಾಚಾರ್ಯರ ರತ್ನವಳಿ ಕಂಪನಿಯ ಹುಟ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಕಂಪನಿಗಳು ಪೈಪೋಟಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದಂತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಕಮ್ಮಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ಕಂಪನಿಯು ಕೂಡ ಎಲ್ಲಾ ಕಂಪನಿಗಳಿಗೆ ಸೆಡ್ಡು ಹೊಡೆದು ಜನಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗುಬ್ಬಿ ಕಂಪನಿಯನ್ನೇ ಮೀರಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ರಂಗ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆ ಅಮೋಗವಾಗಿತ್ತು.

ಶಿರಹತ್ತಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿ ಪ್ರತಿಬೆಗಳನ್ನು ರಂಗಾಸಕ್ತ ಯುವಕರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ರಂಗಮುಖ್ಯನ ರಂಗಶಿಸ್ತು ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ತರಬೇತಿ ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಂಪನಿಗೆ ಸೆರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಂಗ ಕಲಾವಿದರನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ರಾಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ವಾಮನರಾವ್ ಮಸ್ತೂರ್, ವರವಿಯ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಶಿರಹಟ್ಟಿಯ ರೋಟ್ಟಿ ಗೋವಿಂದಚಾರ್, ಅಣ್ಣಿಗೇರಿ ಅನಂತಪ್ಪ, ಬಿದ್ದರಳ್ಳಿ ಪಂಚಯ್ಯ, ಸೋಗಿವಾಳದ ಕೊಟ್ಟಯ್ಯ, ಹಾಗೂ ಈ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ರಂಗ ನಟಿಯರಾಗಿ ಮಿಂಚಿದವರೆಂದರೆ ನಟಿ ಇಮ್ಮಾ ಸಾನಿ ಕಲಾವತಿ ಶಿರಹಟ್ಟಿ, ಹನುಮಂತೀಬಾಯಿ ಗುಳೇದಗುಡ್ಡದವರು, ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾಯಿ ಬ್ಯಾಡಗಿಯವರು, ಇವರೆಲ್ಲರು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ರಂಗಸೇವೆಗೆ ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರು. ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಂಥ ಹಿರಿಯ ಕಲಾವಿದರು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಿನಿಮಾ ನಟರಾದ ಆರ್. ನಾಗೇಂದ್ರರಾಯರು ಈ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಸಿನಿಮಾ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದು

ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿ.³ ಇವರ ಕಂಪನಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಹಾನ್ ಕಲಾವಿದರ ಬಳಗವೇ ಇದ್ದದ್ದು ಅವರ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆ ತಾಲೂಕು ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಂಪನಿಯ ಬಿಡಾರವನ್ನು ಹಾಕಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಪಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಆದವಾನಿ, ಮದ್ರಾಸ್, ಕೊಯಿಮತ್ತೂರು, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಲೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯಿಂದ ನಾಟಕ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಈ ಕಂಪನಿಯ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾಂತ ಕಂಪನಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನುಗಳಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಆಗಿನ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳೇ ಆದ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂರವರೇ ಖುದ್ದಾಗಿ ಇವರ ಇವರ ನಾಟಕವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಕುಳಿತು ನೋಡಿ ಶಹಬ್‌ಶಾಹ್ ಗಿರಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅಂದಿನ ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ, ಮಠ ಮಾನ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಸ್ತಿ-ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಉತ್ತುಂಗಕ್ಕೇರಿದ ಕೀರ್ತಿ ರಾಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಕನಸಿನ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಇವರ ಕಂಪನಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನೆರೆರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಂಗ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನದವರು ಈ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. 'ಯುವತೀ ವಿಜಯ' 'ಭೋಜಪ್ರಬಂಧ' ಎಂಬ ಎರಡು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅಮೋಘವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಾರಿದರು. 'ರಾಮಾಯಣ' 'ಪ್ರಹ್ಲಾದಚರಿತೆ' 'ಕೃಷ್ಣಲೀಲಾ' 'ವಿವೇಕೋದಯ' ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಪತಾಕೆಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿತು.

ಈ ಕಂಪನಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ನಾಟಕಗಳಾದ "ರಾಮಾಂಜನೇಯ ಯುದ್ಧ" ಮತ್ತು "ಇಂದಿರಾ" ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳು ಇದನ್ನು ಈ ಕಂಪನಿಗೆ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ತೋರಣಗಲ್ಲು ರಾಜಾರಾಮ ಹಾಗೂ ಮಮದಾಪೂರ ಗುರುರಾಯರ ಪಾತ್ರ ಶ್ಲಾಘನೀಯ.

ಶಿರಹಟ್ಟಿ ವೆಂಕೋಬರಾಯರ ಸಹೋದರನಾದ ತಮ್ಮಯ್ಯ ಹೊಲಗೇರಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಯ

ಬೆಕಾಗುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ವೃತ್ತಿ ಕಂಪನಿ ಎಂದರೆ ಇದೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮಯ್ಯನವರೆ ಮೊದಲ ನಾಟಕಕಾರರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮಯ್ಯನವರು ರಚಿಸಿರುವಂತೆ ನಾಟಕಗಳಾದ 'ಧರ್ಮಾತ್ಮ', 'ವೀರ ಅಭಿಮನ್ಯು', 'ಭದ್ರಾಚಲರಾಮದಾಸ' ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳ ಬರೆದು ಆಗಿನ ಜನಪ್ರಿಯ ನಾಟಕಕಾರರೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವೆಂಕೊಬರಾಯರು ನಿರ್ದೇಶಕರು ಕಂಪನಿಯ ಮಾಲಿಕರು, ಸಂಘಟಕರು ಆಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅವರು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಟರೂ ಆಗಿದ್ದರು. "ಸುಂದೊಪಸುಂದ" ಎಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿ 'ವ್ಹಾ' ಶಬ್ದಾತ್ಮ, ಎಂದು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಂದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಳಿಸಿದರು. ಅವರು ಯಾರಿಗೂ ಕಮ್ಮಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ನಾನು ಒಬ್ಬ ಉತ್ತಮ ನಟನೆಂದು ಗುರ್ತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಮುಂಬೈಯಿಂದ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು, ಪರದೆಗಳು, ಭರ್ಜರಿ ರಂಗಸಜ್ಜಿಕೆ ತಂದು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಂಪನಿಗಳಾದ ಗುಬ್ಬಿ ಕಂಪನಿ, ಕೊಣ್ಣೂರು ಕಂಪನಿಗಳು, ವೆಂಕೊಬರಾಯರ ಕಂಪನಿಯೇ ಜನಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಂಪನಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವರ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳು ರಂಗಪರಿಕರಗಳು, ವೇಷಭೂಷಣಗಳು, ಯಾವ ವೃತ್ತಿ ಕಂಪನಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಅಭಿವ್ಯಚಿಯಂತೆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಜನರನ್ನು ರಂಜಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಕಂಪನಿಯೆಂದು ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಕೊಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಕಂಪನಿಯಾಗಿದೆ. ವೆಂಕೊಬರಾಯರು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅಂದರೆ 1938 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು. ಅವರು ದೈವಾದೀನರಾದ ಬಳಿಕ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಮುಂದುವ ರಿಸಲು ವಾರಸುದಾರರಿಲ್ಲದೆ ಅನಾಥವಾಗಿ ಅಂತ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಉಪಸಂಹಾರ:

ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ವೃತ್ತಿ ಕಂಪನಿಯಾಗಿ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದ ಈ ಕಂಪನಿ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಅಪಾರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿ. ಹಲವಾರು ರಂಗ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ರಂಗಾಸಕ್ತರನ್ನು ಕಂಗಭೂಮಿಗೆ ಕರೆತಂದು ರಂಗ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ ಮರಾಠಿ, ಪಾರ್ಸಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಸರಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡಾಭಿಮಾನದ ಪರಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಬರೇ ಮರಾಠಿ

ನಾಟಕಗಳ ಮೊರೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಜನತೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ನಾಟಕಗಳ ರುಚಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರಲ್ಲಿ ವೆಂಕೋಬರಾಯರು & ಅವರ ಕನಸಿನ ಮಂಡಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ಗೋರಂಟ್ಲಿ ವಿಠ್ಠಲಪ್ಪ. (2017). ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲಾ ರಂಗಮಾಹಿತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು.ಸಂ. 03
2. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕೆ. (2013). ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ. ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು.ಸಂ. 54
3. ಸಬರದ ಬಸವರಾಜ. (2017). ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಂಗಭೂಮಿ. ಪಲ್ಲವಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಕಲಬುರ್ಗಿ. ಪು.ಸಂ. 11

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕೆ. (2013). ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ. ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು.
2. ಸಬರದ ಬಸವರಾಜ. (2017). ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಂಗಭೂಮಿ. ಪಲ್ಲವಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಕಲಬುರ್ಗಿ.
3. ಕಟಕೆ ಅಮೃತ. (2002). ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಯಮುನಾ ಪ್ರಕಾಶನ. ಗುಲಬರ್ಗಾ.
4. ಗೋರಂಟ್ಲಿ ವಿಠ್ಠಲಪ್ಪ. (2017). ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲಾ ರಂಗಮಾಹಿತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು.
5. ಸ್ವಾಮಿರಾವ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ. (2016). ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ರಂಗಮಾಹಿತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು.
6. ಕುಮಾರ ಡಿ. ಎಸ್. (2017). ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ರಂಗಮಾಹಿತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು
7. ಈಚನಾಳ ಖಾಜಾವಲಿ. (2017). ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ರಂಗಮಾಹಿತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು.

Funding:

This study was not funded by any grant.

Conflict of interest:

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the License:

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.